

Број: 03-2149/3(2014)

Датум: 9. 2. 2015.

Министарство пољопривреде и заштите животне средине
Омладинских бригада 1
11070 Нови Београд
н/р Слободану Ердељану, помоћнику министра

Предмет: Предлози о измени правног статуса заштите поједних врста дивљих птица и сисара у Србији

Полазећи од захтева саопштеног на састанку који је, на тему правног регулисања заштите препелице и грлице у Србији, одржан 27. 1. 2015. у просторијама Министарства пољопривреде и заштите животне средине, Покрајински завод за заштиту природе доставља, на основу члана 48. Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010-испр.), и члана 3. Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“ бр. 5/2010), следеће:

ПРЕДЛОГЕ

за измену правног статуса појединих врста дивљих птица и сисара у Србији

1. Препелица (<i>Coturnix coturnix</i>) и грлица (<i>Streptopelia turtur</i>)

Тренутни статус у законодавству у Србији: Препелица и грлица су ловостајем заштићене врсте дивљачи у Србији, а ловна сезона траје од 1. августа до 30. септембра, на основу Правилника о проглашењу ловостајем заштићених врста дивљачи („Сл. гласник РС“, бр. 9/2012). Препелица и грлица су и заштићене – ловне врсте, на основу Прилога 2. „Заштићене врсте биљака, животиња и гљива“ цитираног Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива.

Стручни разлози за измену правног статуса препелице и грлице у законодавству у Србији

Опадање бројности у Европи и у Србији: Европски статус тренда препелице означен је да Н (Depleted) – проређена. У периоду 1970-1990, у популацијама у Европи забележено је нагло опадање бројности, а у периоду 1990-2000. популације су карактерисале велике флукуације. У Србији се у периоду од 1990. до 2002. гнездило 8.000 -12.000 парова ове врсте. Стопа опадања броја парова у истом периоду је на националном нивоу износила 10-30%. Највећа бројност забележена је током летњих месеци, у периоду сеобе (од јула до септембра). Тренд популација ове врсте у Европи карактеришу флукуације. Од 1970. године, код више од две трећине популација забележено је опадање бројности за више од 20%, а половина целокупних популација у Европи опада за више од 50%. Од 43 Европске земље за које постоје подаци о гнезђењу и популацији, смањење или флукуације су забележене у 35. Укупно 81% броја свих гнездећих парова је подложно оваквом популационом тренду. Смањење или флукуација тренда ареала се бележе у 31 европској земљи, од 43 за које постоје

подаци. Доминантан узрок оваквог стања је интензивирање ратарске производње, велике суше на подручју зимовања и лов током сеобе.

Бројност грлице у Србији у периоду 1990-2002. процењена је на 50.000-100.000 парова. Стопа опадања броја парова у истом периоду била је на националном нивоу 10-30%. Преовлађујући европски статус тренда означен је са D (Declining) – опадање, и у том статусу је била од 1970. до 2000. Индекс опадања бројности је алармантних -74% за период 1980-2011. Лов појачава негативно деловање осталих фактора који угрожавају ову врсту, а то су: веома ниска продуктивност повезана са губитком станишта за гнезђење и исхрану. Грлица се у Србији појављује крајем марта или почетком априла. Од средине 1970-их година, у већем делу ареала у Европи, популације континуирано опадају. Нагло или умерено смањење броја парова забележено је у 20 од 39 европских земаља за које постоје подаци о величини популације. У исто време, тренд величине гнездичег ареала нагло се смањује у пет земаља, укључујући и оне са великом бројношћу и локалном густином парова, као што су Румунија, Бугарска или Шпанија.

За основне угрожавајуће факторе сматрају се нестанак оптималних станишта, промене пољопривредне праксе и заштите пољопривредних култура, уз прекомерну употребу пестицида, климатске промене, те неумерен лов. Мере заштите укључују потребу смањивања ефеката деловања угрожавајућих фактора. Лов у Европи и у Африци главни је, или један од главних разлога за опадање бројности ове врсте. У Србији то је посебно изражено у периоду сеобе, који се локлапа са периодом јесење миграције птица из подручја гнезђења на северу и североистоку. Имајући у виду чињеницу да су управо та подручја у државама у којима је лов на ову врсту углавном забрањен (на подручју Европске уније то су: Аустрија (осим једне савезне покрајине), Мађарска, Словачка, Чешка, Пољска, Немачка, Шведска, Финска, Данска, Естонија, Литванија и Летонија, према Директиви о птицама, неоправдан је даљи лов на грлицу и у Србији.

Врсте од међународног значаја. Препелица и грлица су међународно значајне врсте, имајући у виду да у Европи имају неповољан статус заштите (SPEC 3: врсте које имају најзначајнији део ареала ван Европе, а које у Европи имају неповољан статус заштите). Будући да се, на основу члана 3. цитираног Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, за строго заштићене врсте проглашавају врсте које су „међународно значајне“, овај критеријум за предложене измене законског статуса овебе врсте је испуњен. Препелица и грлица су „заштићене врсте фауне“, и како такве налазе се у Анексу III Конвенције о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Закон о потврђивању конвенције о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта, „Сл. гласник РС, Међународни уговори“, бр. 102/2007). Номиналне подврсте обе врсте, која се срећу и у Србији, спадају и у таксоне које имају „неповољан статус очувања“, те се као такве налазе у Додатку II Конвенције о заштити миграторних врста (Закон о потврђивању Конвенције о заштити миграторних врста, „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 102/2007).

Забрана лова највећем броју земаља чланица Европске уније. Препелица и грлица заштићене су забраном лова у највећем броју земаља Европске Уније: у Белгији, Чешкој Републици, Данској, Немачкој, Естонији, Ирској, Литванији, Летонији, Луксембургу, Мађарској, Холандији, Пољској, Словенији, Словачкој, Финској, Шведској и Великој Британији. То укључује и забрану лова у деловима ареала у којима се гнезди део популације који прелеће преко Србије. Од земаља Европске Уније то су: Аустрија (део територије), Мађарска, Словачка, Чешка, Пољска, Немачка, Шведска, Финска, Данска, Естонија, Литванија и Летонија, према Директиви о птицама. Осим наведеног, цитирана Директива у члану 7, став 1. јасно наводи да је „угрожавање популација“ ловних врста на подручју њиховог ареала недопустиво чак и у земљама у којима се лове. За строго заштићене врсте у Србији проглашавају се врсте које су „међународно

заштићене“, на основу члана 3. цитираног Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, из чега произилази да је и овај критеријум за проглашавање препелице и грлице строго заштићеним врстама стручно и на задовољавајући начин испуњен.

Недостатак научног планирања газдовања препелицом и грлицом. Бројно стање и план одстрела препелица и грлица у појединим ловиштима су параметри који су саставни део ловне основе, на основу члана 47, став 4. цитираног Закона о дивљачи и ловству. Ови параметри су саставни део и годишњег плана газдовања ловиштем (члан 78, став 2. истог Закона). Наведена два планска документа, у делу који се тиче одстрела препелица, не доносе се на основу претходно утврђене бројности, већ произвољно, без адекватног мониторинга и без обзира на немогућност газдовања популацијама као у случају седентарних врста. Наиме, Правилник о садржини и начину израде планских докумената у ловству («Сл. гласник РС», бр. 9/2012) у члану 24. прописује да се одговарајући саставни делови ловне основе, који се тичу управљања популацијама ловних врста дивљачи, односе нарочито на: «процену почетне бројности ловних врста дивљачи, оптималне бројности ловних врста дивљачи утврђених бонитирањем, план развоја популација ловних врста дивљачи за период важења ловне основе кроз израду динамике развоја популације за сваку врсту, на бази пројекције по старосним класама (подмладак, младе, средњедобне и зреле јединке), у квантитативном распону од утврђене минималне бројности те врсте за сваку ловну годину до оптималне бројности, са планом одстрела ловне дивљачи по полној, старосној и трофејној структури».

На исти начин се, у члану 40, истог цитираног Правилника о садржини и начину израде планских докумената у ловству, наводи да годишњи план садржи део који се тиче управљања популацијама ловних врста дивљачи у ловној години, што се, између осталог, односи на: «врсте и бројно стање матичних фондова популација ловних врста дивљачи који су утврђени бројањем, на начин прописан Програмом, оптималне бројности популација ловних врста дивљачи, као и густине популација ловних врста дивљачи утврђених бонитирањем, план развоја популација ловних врста дивљачи у ловној години кроз израду динамике развоја популације за сваку врсту, на бази пројекције по старосним класама (подмладак, младе, средњедобне и зреле јединке), у квантитативном распону од утврђене минималне бројности те врсте до оптималне бројности, са планом одстрела ловне дивљачи по полној, старосној и трофејној структури».

Објективно газдовање препелицом и грлицом по одредбама цитираног Правилника није могуће. Препелица и грлица врсте птица које се у Србији лове у периоду сеобе, те да наведене параметре, који служе за израду ловне основе и годишњег плана, није могуће објективно утврдити ни у једном ловишту на начин на који је то могуће за врсте ловне дивљачи које нису мигранти. Није могуће објективно утврдити бројно стање матичног фонда препелица и грлица у периоду када се утврђује бројност осталих врста дивљачи (пре почетка репродукције), јер у том периоду препелице и грлице на територију Србије још нису пристигле са сеобе. Такође, ни један корисник ловишта не практикује методолошки заснована орнитолошка истраживања густине популације и успеха гнезђења препелице ради добијања поменутих популационих параметара. Коначно, чак и када би та истраживања постојала, добијени популациони параметри не би били релевантни за израду ловне основе ни годишњег плана, будући да је се у периоду лова на препелице и грлице у Србији не лове птице из домаће (резидентне) популације у појединим ловиштима, него јединке које се у њима задржавају током миграције. Тиме је планирање ловног газдовања на законски предвиђен начин потпуно обесмишљено.

Замена препелице са строго заштићеном врстом прдавац (*Стех стех*). Током лова на препелице, због коришћења истог станишта током миграције, веома су честа визуелне омашке у разликовању препелице и строго заштићене врсте прдавца. Као последица тога бивају често убијене јединке прдавца, који има одређене морфолошке сличности са препелицом.

Учестали недозвољени лов на препелицу у Србији. Посебан проблем који се манифестује током организовања лова на препелицу у Србији представља употреба магнетофонских вабилица са љубавним зовом мужјака, забрањених чланом 76. Закона о дивљачи и ловству („Сл. гласник РС“ бр. 18/2010). Такође, коришћење одашиљача звука (магнетопони, касетофони, аудио рекордери и плејери и др.) који емитују звукове дозивања, бола или јављања/оглашавања забрањени су према члану 79. Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010-испр.). Коришћење магнетофона забрањено је и према Закону о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта у Додатку IV („Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 102/2007). Употреба вабилица је добила карактер масовности. Према подацима добијеним са терена, око 90% препелица бива одстрелено сваке године на овај начин, што је недозвољени ниво, који популација ове врсте не може да поднесе.

Лов у периоду гнежђења. Истичемо, такође и чињеницу да у деловима ареала у којима се налази и Србија, у августу сезона гнежђења још увек није завршена за одређени број парова ове врсте, што је повезано са климатским и прехранбеним условима. Узимајући ову чињеницу у обзир, напомињемо да цитирана Директива о заштити дивљих птица у чланку 7(4) забрањује лов на све птице у периоду гнежђења.

Немогућност легалног транспорта одстрелених птица у земље Европске уније. Велика већина одстрелених препелица намењена је транспорту у земље Европске уније. Дозвола за комерцијалне сврхе за транспорт одстењених препелица у комерцијалне сврхе у Европску унију не може да буде добијена, у складу са Уредбом Савета бр. 228/97 од 9. Децембра 1996. о заштити врста дивље флоре и фауне регулацијом трговине њима (Council Regulation No, 338/97 of 9 December 1996 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein). Као резултат тога, веома бројни случајеви илегалног покушаја транспорта одстрелених препелица забележени су на границама Србије и земаља Европске уније.

Предлог измене правног статуса: узимајући у обзир све наведене стручне разлоге, Покрајински завод за заштиту природе предлаже да се:

1. измени и допуни Прилог 1. и Прилог 2. Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених врста биљака животиња и гљива („Сл. гласник РС“ бр. 5/2010), тако да се:
 - а. из Прилога 2. бришу речи: „грлица (*Streptopelia turtur*)“ и „препелица (*Coturnix coturnix*)“, те
 - б. да се речи: „грлица (*Streptopelia turtur*)“ и „препелица (*Coturnix coturnix*)“ наведу у Прилогу 1, у редовима у табели који се односе на таксономске редове којима ове врсте птица припадају: за грлицу то су голубови (*Columbiformes*), односно за препелицу кокошке (*Galliformes*).
1. да се измени Правилник о проглашењу ловостајем заштићених врста дивљачи („Сл. гласник РС“ бр. 9/2012), на начин да се из члана 2, став 1, тачка 2.2. избришу речи: „грлица (*Streptopelia turtur*)“ и „препелица (*Coturnix coturnix*)“.

Тренутни статус у законодавству у Србији: Велики вранац и сива чапља у Србији су врсте ловне дивљачи на које је лов дозвољен током целе године, од 1. јануара до 31. децембра (члан 2. Правилника о проглашењу ловостајем заштићених врста дивљачи, „Сл. гласник РС“, бр. 9/2012). На основу прилога „Трајање ловне сезоне на ловостајем заштићене врсте дивљачи“ цитираног Правилника о проглашењу ловостајем заштићених врста, обе врсте су класификоване као „врсте које корисник ловишта може да лови искључиво ради спречавања штета у ловиштима на површини регистрованог рибњака и у ловиштима, у складу годишњим планом газдовања ловиштем“. Велики вранац и сива чапља се у Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива налазе на Прилогу II – „Заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива“, са ознаком „Л“, што, како је наведено у напоменама које се налазе у истом Прилогу, значи да је реч о врсти „чији су статус и режим заштите регулисани прописима из области ловства“.

Статус у легислативи Европске уније: На основу члана 7. став 2. Директиве 2009/147/ЕС Европског парламента и Савета од 30. новембра 2009. о заштити дивљих птица (Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds; даље: Директива о птицама), „врсте које су наведене у Додатку II, део А, могу да се лове на географском копненом и воденом подручју на коме се примењује ова Директива“. На основу члана 7, став 3. Директиве о птицама, „врсте које су наведене у Додатку II, део Б, могу да се лове само у државама чланицама у односу на које је то назначено“. У Додатку II нису наведене врсте сива чапља и велики вранац, што искључује могућност да се оне могу ловити на територијама држава чланица Европске уније.

На основу горе наведеног може се закључити да правни статус ове две врсте у Србији није усклађен са Директивом о птицама. Имајући у виду искуства других земаља чланица, као и то да није задовољавајуће ове врсте прогласити строго заштићеним, решење је потребно тражити у следећем:

Директива о птицама захтева, између осталог, од држава чланица „да успоставе општи систем заштите свих врста птица“ (члан 5). На основу члана 5, забрањено је:

- а. намерно убијање или заробљавање на било који начин,
- б. намерно уништавање или оштећивање њихових гнезда и јаја и уклањање њихових гнезда;
- ц. узимање њихових јаја из дивљине и држање тих јаја, чак иако су празна;
- д. намерно узнемиравање, нарочито током периода гнезђења и отхрањивања младунаца, уколико би узнемиравање било значајно имајући у виду циљеве Директиве,
- е. држање птица које је забрањено ловити и заробљавати.

Као и све дивље врсте које живе у природи на територијама земаља чланица Европске уније, велики вранац и сива чапља покривени су општим одредбама заштите из члана 5. Директиве о птицама. Изузеци су могући само уколико су испуњени захтеви из члана 9. исте Директиве, који дозвољава државама чланицама да начине изузетке од основних забрана из члана 5, али само уколико су сва следећа три услова испуњена:

1. не постоји друго задовољавајуће решење;
2. узет је у обзир један од разлога који су наведени у члановима 9(1)(а - с) и
3. задовољени су технички захтеви из члана 9(2).

Државе чланице су у обавези да поднесу Европској комисији годишњи извештај о изузецима (члан 9, тачке 3. и 4. Директиве о птицама). У извештајима изузеци морају да буду потпуно оправдани у односу на све цитиране захтеве Директиве о птицама.

Предлог измене легислативе: Како би Директива о птицама била транспонована у односу на сиву чапљу и великог вранца, а с обзиром на образложену чињеницу да се ове врсте не могу сматрати ловном дивљачи, него да се њиховом популацијама мора управљати узимајући у обзир одредбе Директиву о птицама, Покрајински завод за заштиту природе предлаже да се измени:

1. Правилник о проглашењу ловостајем заштићених врста, односно:
 - а. члан 2, став 1, на начин да се изоставе речи: „сива чапља (*Ardea cinerea*)“ и „велики корморан (*Phalacrocorax carbo*)“.
 - б. прилог „Трајање ловне сезоне на ловостајем заштићене врсте дивљачи“ , на начин да се изоставе редови: „сива чапља (*Ardea cinerea*)“ и „велики корморан (*Phalacrocorax carbo*)“.
 - в. дода нови члан Правилника који ће дефинисати услове издавања и правни облик путем кога се одлучује о изузецима од примене Директиве о птицама, у складу са чланом 9. исте цитиране Директиве.
2. Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), односно:
 - А. Прилог II „Заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива“ на начин да се у напомени која се налази код врсте „сива чапља (*Ardea cinerea*)“ и „велики вранац (*Phalacrocorax carbo*)“ изостави ознака „Л“.

4. Јастреб, јастреб кокошар (*Accipiter gentilis*)

Тренутни статус у законодавству у Србији: јастреб, или јастреб кокошар у Србији је врста ловне дивљачи на коју је лов дозвољен током целе године, од 1. јануара до 31. децембра (члан 2. Правилника о проглашењу ловостајем заштићених врста). На основу прилога „Трајање ловне сезоне на ловостајем заштићене врсте дивљачи“ цитираног Правилника о проглашењу ловостајем заштићених врста, класификован је као „врста коју корисник ловишта може да лови искључиво ради спречавања штета у ловиштима на површини регистрованог рибњака и у ловиштима, у складу са годишњим планом газдовања ловиштем“. Јастреб се налази на Прилогу II – „Заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива“, са ознаком „Л“, што, како је наведено у напоменама које се налазе у истом Прилогу, значи да је реч о врсти „чији су статус и режим заштите регулисани прописима из области ловства“.

На основу члана 22. став 1., а у вези са чл. 5. и 6. Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Република Србија изразила је резерву за јастреба, уз напомену да се „заштита неће примењивати на објектима за производњу пернате дивљачи и прихватилиштима“ (члан 3. Закона о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 102/2007.

Статус у легислативи Европске уније: На основу члана 7. тачке 2. Директиве 2009/147/ЕС Европског парламента и Савета од 30. новембра 2009. о заштити заштити дивљих птица (Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds; даље: Директива о птицама), „врсте које

су наведене у Додатку II, део А, могу да се лове на географском копненом и воденом подручју на коме се примењује ова Директива". На основу члана 7, тачка 3. цитиране Директиве о птицама, „врсте које су наведене у Додатку II, део Б, могу да се лове само у државама чланицама у односу на које је то назначено". У Додатку II, који је цитиран у наведеном члану 7, у ставовима 2. и 3. није наведена врста јастреб, што искључује могућност да се она може ловити на територијама држава чланица Европске уније. Изузеци од опште заштите свих врста, која је Директивом о птицама предвиђена и за јастреба, односе се на примену члана 9, како је горе цитирано.

Предлог измене легислативе: Како би се транспоновала Директива о птицама у односу на јастреба, а с обзиром на образложену чињеницу да се ова врста не може сматрати ловном дивљачи, него да се њиховом популацијом мора управљати узимајући у обзир одредбе Директиве о птицама, Покрајински завод за заштиту природе предлаже да се измени:

3. Правилник о проглашењу ловостајем заштићених врста, односно:
 - а. члан 2, став 1, на начин да се изоставе речи: „јастреб кокошар“ (*Accipiter gentilis*),
 - б. прилог „Трајање ловне сезоне на ловостајем заштићене врсте дивљачи“, на начин да се изостави ред: „јастреб кокошар (*Accipiter gentilis*)“.
 - в. дода нови члан Правилника који ће дефинисати услове под којима је могуће вршити контролу бројности јастреба, а у складу са одредбама члана 9. Директиве о птицама.
4. Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), односно: Прилог II „Заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива“ на начин да се у напмени која се налази код врсте „јастреб (*Accipiter gentilis*)“ изостави ознака „Л“.

Поред поменутог, истичемо да је у случају измене Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, потребно размотрити и статус других врста, поготово вука (*Canis lupus*), у складу са иницијативом Покрајинског завода за заштиту природе, претходно достављеном Министарству пољопривреде и заштите животне средине (допис бр. 03-368 од 7. 3. 2013).

Доставити:

1. Наслову
2. Документацији „Строго заштићене врсте“
3. архиви

